

Motion till riksdagen 2020/21:3326

av **Kristina Axén Olin m.fl. (M)**

Gymnasieskolan – för att bättre kunna möta morgondagen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda undervisningstiden på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera kursgymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett gemensamt basår i gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gymnasieskolans naturbruksprogram även fortsättningsvis ska ha möjlighet att erbjuda elever att läsa in särskild behörighet till högskolan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permanenta försöksverksamheten med spetsutbildning så att högpresterande och särbegåvade gymnasieelever kan läsa vidare på högskolan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa förkunskapskraven till gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta gymnasiearbetet betygsättas enligt samma skala som övriga ämnen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gymnasieskolans matchningsuppdrag bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell digital SYV-plattform bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nationella branschgymnasieskolor bör startas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra dimensioneringen av platserna på gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur rektorns befogenheter rörande avstängning av elever från gymnasieskolan kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa obligatorisk samhällsorientering för nyanlända elever genom att alla gymnasieskolor ges i uppdrag att genomföra en kortare samhällsorientering anpassad till elevens ålder och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över skolans jämställdhetsuppdrag och skärpa skollagen för att förbjuda permanent könsuppdelade klasser och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge IFAU i uppdrag att särskilt effektutvärdera placerade barns möjligheter att klara skolan och föreslå åtgärder för hur fler placerade barn kan lyckas bättre i skolan och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Gymnasieskolan står för en viktig del av den nationella kompetensförsörjningen. Samtidigt visar statistik från Skolverket att 17 100 elever, motsvarande 15,6 procent av eleverna som gick ut årskurs 9 våren 2019, inte blev behöriga till gymnasieskolan. Utrikes födda och personer utan gymnasieutbildning har särskilt svårt att få ett första jobb, vilket i många fall leder till ett långvarigt bidragsberoende. Gymnasieskolan lider också av matchningsproblem, med allt färre som väljer yrkesprogram, trots att yrkes-elever är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden. Därför krävs utökade insatser för att underlätta ungdomars övergång till arbetsmarknaden och stärka gymnasieskolans bidrag till kompetensförsörjningen, främst inom områden där det råder brist på utbildad arbetskraft.

Undervisningstiden på gymnasiet

Gymnasieutredningen konstaterar att antalet undervisningstimmar är lågt, och många elever vittnar om många håltimmar och många lärarlösa lektioner. Lärarnas Riksförbund konstaterar att undervisningstiden för deras lärare kan variera med upp till 30 procent mellan skolor för samma kursinnehåll.

Typvärdet motsvarar 86 timmar per hundrapoängskurs, vilket motsvarar en undervisningstid på under 20 timmar undervisning per skolvecka. Detta ligger i linje med den garanterade undervisningstiden som motsvarar 2 180 timmar för de högskoleförberedande programmen och 2 430 timmar för yrkesprogrammen. Sverige kan inte förvänta sig att nå högre resultat utan att öka antalet undervisningstimmar.

Moderaterna vill därför att en utredning initieras för att säkerställa att alla gymnasieelever får den undervisningstid de har rätt till.

Utvärdering av kursgymnasiet

Dagens kursgymnasium har funnits sedan mitten på 1990-talet. Kursgymnasiet innebär att eleverna läser kurser och får ett slutbetyg efter varje avslutad kurs. Efter en sådan

lång tid anser vi att det finns skäl att utvärdera det kursbaserade gymnasiets svagheter och styrkor och hur det har påverkat elevernas kunskapsresultat.

Gemensamt basår

Moderaterna vill utreda möjligheten att införa ett gemensamt första basår för alla studerande på gymnasiet, varefter eleverna får välja inriktning på studierna till det andra gymnasieåret. Detta skulle förhoppningsvis minska andelen felval och sena programbyten samt ge eleverna mer tid att komma in i gymnasiets studiegång och samtidigt reflektera över kommande yrkesval.

Behörigheter till naturbruksgymnasiet

Skolverket har under våren 2016 lämnat förslag om nya inriktningar inom naturbruksprogrammet. Vi anser att det är viktigt att elever som läser gymnasieskolans naturbruksprogram även fortsatt ska ha möjlighet att läsa in särskild behörighet till högskola.

Permanent försöksverksamheten med spetsutbildningar och tydliggör samtliga utbildningsparters samverkansansvar

Att kunna ge tillräckligt med stöd gäller även särbegåvade och högpresterande elever som alltför ofta inte får en tillräckligt anpassad och utmanande undervisning. Dessa elever får många gånger inte samma stöd av läraren eftersom de ofta ses som självgående. Så ska det inte vara. Alla elever har rätt att nå så långt som möjligt. Alla kommuner ska ha handlingsplaner som säkerställer att särbegåvade och högpresterande elever ges förutsättningar att utvecklas vidare. Samtidigt bör försöksverksamheten med spetsutbildningar, som möjliggör för gymnasieelever att läsa högskolekurser, permanentas och byggas ut. Det är i detta sammanhang också viktigt att regeringen förtydligar att samtliga utbildningsparter ska ha ett ömsesidigt samverkansansvar för att möjliggöra detta.

Skärpta förkunskapskrav till gymnasiet

Gymnasieutredningen föreslår att alla nationella program bör ha lika höga behörighetskrav. Tolv godkända grundskoleämnen ska gälla för både yrkesprogram och högskoleförberedande program. Det innebär att samtliga förkunskapskrav bör höjas ytterligare för att garantera att gymnasieutbildningen kan bedrivas på rätt nivå.

Låt gymnasiearbetet betygsättas enligt samma skala som övriga ämnen

Dagens gymnasiearbete (tidigare projektarbetet) som elever genomför under det tredje året på gymnasiet är en obligatorisk kurs på 100 poäng. Moderaterna vill att gymnasiearbetet betygsätts enligt samma skala som övriga kurser i gymnasiet.

Kompetensförsörjning för arbetsmarknaden

Matchningen på den svenska arbetsmarknaden har varit ett problem under en längre tid och ingen regering har på allvar försökt lösa problemen. Det finns vissa trender som är särskilt oroande: Efterfrågan på lärare och vårdpersonal med högskoleutbildning växer snabbare än utbudet. Samtidigt finns det ett överskott på personer med högskoleutbildningar inriktade på humaniora, samhällsvetenskap, kommunikation, kultur och media. Det finns också ett växande underskott på personer med yrkesförberedande gymnasieutbildning. De yrkesprogram som framför allt har för få studenter i förhållande till arbetsmarknadens behov är vård och omsorg, fordon och transport, byggnad samt restaurang. Det finns därtill ett stort och växande överskott på personer med högst grundskoleutbildning, inte minst till följd av stor asylinvandring från länder där kort utbildning är det vanligaste.

Utbildningssystemet i Sverige präglas idag av en hög grad av valfrihet. Det är en viktig del av den svenska modellen och något som ska bevaras. Men valfrihet innebär inte att alla kan förvänta sig offentlig finansiering för att utbilda sig till vad som helst. Antalet utbildningsplatser behöver följa arbetsmarknadens behov i högre omfattning och när det uppstår konkurrens om platserna är det de som har bäst meriter som ska få platsen.

Gymnasieskolans matchningsuppdrag behöver stärkas

Inom ramen för den generella tillståndsplikt som Moderaterna vill införa för samtliga gymnasieskolor ska Skolinspektionen beakta nationella och regionala behov av kompetensförsörjning. De nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning har en viktig roll att fylla i detta.

Nationell studie- och karriärrådgivning för att underlätta rörlighet och matchning

Arbetstagares kunskap om arbetsmarknaden behöver öka. Och rörligheten mellan olika typer av yrken behöver underlättas. Mot bakgrund av kommande utmaningar med digital omställning av arbetsmarknaden och för att motverka risker med hög arbetslöshet, finns behov av ytterligare stöd till arbetsföras omställning på arbetsmarknaden.

I dag finns få möjligheter att få rådgivning om jobb och studier, framför allt för dem som har ett arbete. Studier visar också att även ungas utbildningsval i högre utsträckning behöver fattas utifrån arbetsmarknadens behov. Flera utredningar pekar på en bristande studie- och yrkesvägledning –för den som ska välja såväl till gymnasium som till högskola. Så även för denna grupp behöver kunskapen kring arbetsmarknadens behov bli större, exempelvis genom en nationell studie- och karriärrådgivning.

En nationell digital SYV-plattform

Behovet av förstärkt studie- och yrkesvägledning är stort inom både grundskolan och gymnasiet. På gymnasiet är vägledning särskilt viktig då eleverna ställs inför valet att gå in på arbetsmarknaden eller fortsätta inom högskolan, yrkeshögskolan eller vuxenutbildningen efter avlagd studentexamen. I första hand sköts studie- och yrkesvägledningen

av skolan men som ett komplement vill Moderaterna ta fram en nationell digital plattform dit gymnasiestudenter kan vända sig för frågor och vägledning.

Nationella branschgymnasieskolor

För att bättre matcha elever mot nischade yrkesområden där det råder brist på utbildad arbetskraft föreslås en utökad satsning på branschskolor. Det ger företag en möjlighet att i egen regi, eller tillsammans med en befintlig skola, utforma en yrkesutbildning utefter branschens kompetensbehov. Vidare finns det behov av att lärlingsutbildningen och den gymnasiala lärlingsanställningsformen utvecklas. Branschskolorna ska finnas på strategiskt utvalda platser i landet och fungera som kompetenscentrum där de bästa yrkeslärarna med den senaste utrustningen kan samlas. Samtidigt som branschskolor byggs ut är det viktigt att SYV-verksamheten förbättras för att elever ska kunna göra bättre och mer informerade gymnasieval samt bryta den negativa trenden vad gäller val till yrkesutbildningar.

Förbättra dimensioneringen av platserna på gymnasieskolan

Drygt 40 procent av alla elever på gymnasiet går på något av de högskoleförberedande programmen: samhällsvetenskaps-, naturvetenskaps- och ekonomiprogrammet. Det fjärde största programmet är språkintröduktion, som samlar nyanlända elever utan tillräckliga kunskaper i svenska.

Samtidigt finns en dokumenterad arbetskraftsbrist inom många yrkesområden vilket späs på av att alltför få elever väljer ett yrkesprogram. Det finns därför anledning att stärka styrningen av antalet platser på de olika gymnasieprogrammen.

Dimensioneringen av platser på yrkeshögskolan har på ett framgångsrikt sätt följt arbetsmarknadens behov. Det bör därför utredas om även dimensioneringen av platser på gymnasiet ska följa en liknande modell för att förbättra kompetensförsörjningen.

Vidare finns det behov av att lärlingsutbildningen och den gymnasiala lärlingsanställningsformen utvecklas. Branschskolorna ska finnas på strategiskt utvalda platser i landet och fungera som kompetenscentrum där de bästa yrkeslärarna med den senaste utrustningen kan samlas. Samtidigt som branschskolor byggs ut är det viktigt att SYV-verksamheten förbättras för att elever ska kunna göra bättre och mer informerade gymnasieval samt bryta den negativa trenden vad gäller val till yrkesutbildningar.

Ordning och reda på gymnasiet

Det är rektorn på en skola som har det yttersta ansvaret för att skolan är en trygg arbetsplats. Enligt skollagen kan en rektor i grundskolan fatta beslut om att stänga av en elev. I gymnasieskolan får rektorn endast besluta om att stänga av en elev med omedelbar verkan och kan exempelvis inte besluta om avstängning dagen efter en ordningsstörning. Grundskolerektorer kan också fatta beslut om avstängning självständigt medan en rektor på gymnasiet kan fatta ett så kallat interimistiskt beslut. Det innebär att det måste fastställas av utbildningsnämnden.

Moderaterna anser att rektorer i gymnasieskolan bör ha samma befogenheter som rektorer i grundskolan när det kommer till att upprätthålla ordning och reda på skolan. Vi vill därför se över rektorns befogenheter rörande avstängning av elever från gym-

nasieskolan i syfte att förbättra gymnasierectorers befogenheter. Denna möjlighet bör även utsträckas till rektorer på fristående gymnasieskolor.

I Moderaternas motion ”Trygghet och arbetsro för skolans medarbetare och elever” föreslår vi flera förändringar för att öka tryggheten i gymnasieskolan. Det handlar bland annat om åtgärder för att främja närvaro i skolan och förbättra skolornas arbete mot kränkningar och att främja fysiskt och psykiskt välmående elever. I motionen föreslår vi vidare att skollagen förtydligas så att det framgår att även eleverna har ett ansvar för att arbetsmiljön i skolan präglas av trygghet och arbetsro och att ett nytt brott som tar sikte på alla former av våldsamma angrepp mot lärare och annan skolpersonal ska införas.

Samhällsorientering för nyanlända elever

Att förstå det samhälle vi lever i är en förutsättning för alla att lyckas och komma till sin rätt. Det handlar om förståelse för de rättigheter, skyldigheter och möjligheter som gäller här, om hur vi behandlar varandra och om individens ansvar för det samhälle som vi skapar gemensamt. Förståelsen för det svenska samhället är avgörande för barns och ungdomars förmåga att skapa sig en framtid här.

Skolan är en viktig del av denna process. Där ges möjligheten att känna samhörighet med kompisar och klasskamrater, men också den så viktiga utbildningen och kunskapsinhämtningen som lägger grunden för resten av livet. Skolans arbete för att skapa förståelse för vad som gäller i Sverige måste stärkas. I dag ges samhällsorientering till nyanlända vuxna, men det är vår mening att det även ska införas för alla nyanlända barn och unga genom införande av grundläggande samhällsinformation i skolan.

Krafttag mot hedersrelaterat våld och förtryck

I Sverige ska varken kön, klass eller klan begränsa barns och ungdomars frihet. Det måste gälla både den som är uppväxt här och den som kommer från en annan kultur. Uppskattningar visar att 240 000 ungdomar i Sverige lever under hedersförtryck. Barn lever i familjer med snäva föreställningar om hur man bör leva och vara. Detta måste bekämpas med full kraft. Därför måste vi vara tydliga med att hedersrelaterat våld och förtryck aldrig kan accepteras.

Säkerställ placerade barns rätt till skola och utbildning

Trots att all forskning visar att goda skolresultat är den bästa medicinen mot otrygghet, utanförskap och kriminalitet, misslyckas samhället med de barn som kommer från de tuffaste hemförhållandena. Placerade barn har i genomsnitt lägre betyg och saknar i högre grad fullständiga betyg jämfört med jämnåriga barn som inte är placerade. Placerade barn har även väsentligt lägre utbildningsnivå som vuxna.

I Skolinspektionens granskningar av placerade barns skolgång framkommer bland annat att många elever, utan vare sig några utredningar eller beslut, följer en anpassad studiegång och får undervisning i en betydligt mindre omfattning än vad som föreskrivs i timplanen. Barnombudsmannen vittnar om barn som förvägras sin rätt till utbildning. Det kan till exempel handla om barn som flyttas till ett familjehem i mitten eller slutet av en termin, vilket ofta resulterar i långvariga avbrott då både skola och socialtjänst tyckt att de kan vänta tills en ny termin börjar.

Samtidigt som otaliga satsningar har gjorts för att förbättra samarbete mellan socialtjänst, vårdnadshavare och skolan kvarstår det faktum att alldeles för många unga placerade elever lämnar skolan utan behörighet vare sig till gymnasiet eller till högre studier. Information om elevernas skolbakgrund och kunskaper saknas ofta när eleven börjar en ny skola. De nya samverkansmodellerna, SAMS och Sisam, är ett steg i rätt riktning för att tydliggöra vad respektive aktör ska göra och när. Arbetet med att implementera dessa måste noggrant följas och utvärderas. På sikt bör även ytterligare krav på samarbete mellan myndigheter övervägas.

Att barn som vill gå i skolan, och har skolplikt, inte får en rättvis chans till en god utbildning är ett svek från samhällets sida. Staten behöver därför ges möjlighet att vitesförelägga kommuner som inte säkerställer placerade barns skolplikt. IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering) ska också få i uppdrag att särskilt effektutvärdera placerade barns möjligheter att klara skolan och föreslå åtgärder för hur fler placerade barn kan lyckas bättre i skolan.

Kristina Axén Olin (M)

Lars Püss (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Noria Manouchi (M)